

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

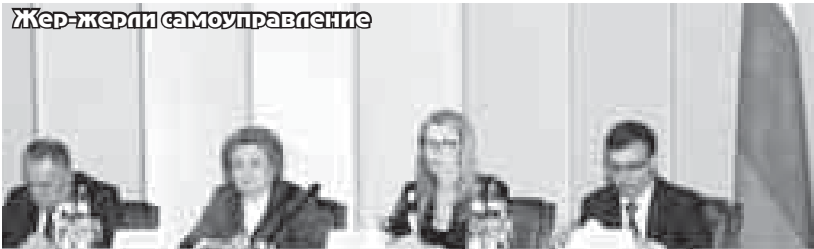
Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Жер-жерли самоуправление

Къытлыкъгъа да къарамай, бюджетле толтурулгъандыла

Бу кюнледе КъМР-ни Правительствосуну юйюнде «Къабарты-Малкъарны муниципал къуралыуларыны совети» ассоциацияны жыйылыуу болгъанды. Анда организацияны былтыр ишини эсеплери чыгъарылгъандыла.

Тюбешиуге ассоциацияны келечилери – республиканы районларыны бла эллерини администрацияларыны таматарлары бла бирге Парламентни спикери Татьяна Егорова, премьер-министр Мусукланы Алий, Конституциялы судню

председатели Геляхланы Абдуллах, КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматарлары орунбасары - жер-жерли самоуправлениены вопрослары жаны бла Управленины начальниги Сарбашланы Светлана, КъМР-де Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченный Зумакъуланы Борис, Жамауат палатаны башчысы Хазратали Бердов эм башхала къатышхандыла.

Жыйылыуда бир ненча вопрос сюзюлгенди. Биринчиден, биригиуню къауумунда болгъан тюрлениулеге къаралгъанды. Ол а былтыр сен-

тябрь айда айырыуладан сора бир-бир эллени башчылары алышынганлары бла байламлыды.

Ызы бла биригиуню былтыр ишини эсеплери чыгъарылгъандыла. Аны юсюнден докладны организацияны таматары Максим Панагов этгенди. Ол республиканы эллеринде бла шахарларында экономикада, социальный сферада жетишилени юслеринден айтханды, мындан ары толтургъа белгиленген жумушла бла шагъырей этгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну БУЙРУГУ

2017 жыл 7 апрель Нальчик ш. №214-рп

Къабарты-Малкъар Республикада хауагъа жылыу къошула баргъаны бла байламлы:

1. Муниципал районлары бла шахар округлары жер-жерли администрациялары, битеу организацияла, ала иеликни къайсы амалы бла ишлегенлерине да къарамай, 2016-2017 жыллада юйлеге жылыу беруу кезууню 2017 жылда 10 апрельде тохташдырылгъан низамгъа кере бошаргъа тийишлидиле.

2. Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну 2016 жылда 12 октябрьде чыгъарылгъан 538-рп номерли буйругъа кючюн тас этгенге санаргъа.

3. Бу буйрукъ къалай толтурулгъанына контроль этиу Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасары В.Х.Болотоковну боюнуна салынады.

Къабарты-Малкъар Республиканы
Правительствосуну Председатели **МУСУКЛАНЫ А.**

Кенеш

Сабанчыла болушлукъсуз къаллыкъ туююлдоле

Кеп болмай Бахсан районну администрациясында КъМР-ни Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары - эл мюлк министри Сергей Говоровну башчылыкъгы бла бардырылгъан кенешде быйыл къырал сабанчылагъа къаллай болушлукъ берлигини юсюнден айтылгъанды. Анга Россельхозбанкны, республикада элли-фермер ассоциацияны, эл мюлк организациялары келечилери эм башхала да къатышхандыла, деп билдир-

таматысы Ирина Кулакова толу хапар билдиргенди. Ол айтханнга кере, быйыл Къабарты-Малкъаргъа 162 миллион сом берилликди. Аны юсю бла жерчиликде эмда малчылыкъда урунганлагъа къыралдан не тутхучулукъ этиллигини юсюнден да тынгылы билдиргенди.

Тюбешиуге келгенле кёбюсюнде бююнлюкде жерчиликде къармашханлагъа себепликке къаллай программала болганларыны, ол санда

гендиле администрациясыны пресс-службасындан.

Районну администрациясыны башчысы Рустам Канаметов быллай тюбешиуле магъаналы болганларын чертгенди, жыйылгъанлары тири ишлерге чакъыргъанды. Сергей Говоров эл мюлк предприятиялагъа къырал быйыл къаллай болушлукъ этеригини, ол санда кредит льготаланы, кооперация къурау не хайыр келтирилгини юсюнден билдирип турургъа кереклисин айтханды.

Бу бёлюмде урунганлагъа себеплик этер умутда РФ-ни Эл мюлк министерствосу бла къаллай келишим этилгендин финансла, экономика эм АПК-гъа къыралдан тутхучулукъ этиу жаны бла управленины

субсидиялары хайырланууну амалларыны юсюнден соргъандыла. Учуз кредитлеге да кепле эс бургъандыла. Аны эмда башха проектлени юсюнден Россельхозбанкны келечисини хапарлагъанды. Ол банкдан неда къыралдан болушлукъ излеген инсанны налогла эмда башха телеуле бла борчлары болмазгъа кереклисин эсгертгенди.

Ахырында Сергей Говоров эл мюлк кооперативлени къурау аслам эс бурургъа чакъыргъанды. «Аны хайыры бла бу бёлюмде болгъан талай кемчиликден къутулургъа амал табылып деп ушануу барды», - дегенди кеси да.

МАГОМЕТЛАНЫ С.

Жазылыу

Сыйлы жамауат!

Биринчи апрельде 2017 жылны экинчи жарымына жазылыу кампания башланады.

Связьны битеу почта бёлюмлеринде сиз сюйген газетлеге бла журналлагъа жазылыуну жарашдырыргъа амал барды. Бу магъаналы жумушну артха салмагъыз.

КъМР-де Федерал почта связьны управлениасы.

Бизни индексбиз - 51532

Кытлыкыга да кырамай, бюджетле толтурулгандыла

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Докладчы былтыр РФ-ни Кырал Думасыны 7-чи чакырылыуу эмда Кыбарты-Малкыарны представительный органлары депутатлары айырылгандарын баш магыналы политика ишге санаганды. Бююнюкде уа жер-жерли самоуправление органлада 4,4 мингден аслам адам ишлейди, аладан 1,5 минги советлени депутатларыдыла. Ассоциация 13 районну баш шахарны администрацияларын, 7 шахар округу эм 112 элни биркиредди.

Чырмаулаага, ахча кытлыкыга да кырамай, жер-жерли самоуправление органлары асламы социал сфераны бля экономиканы айнытууу прогноз планларын тамамлагандыла, налоглары жыйып, бюджетни файдала бёлюмю толтурууга кыолдан келгенди. «Муниципалитетлени айлык ючюн борчлары болмагыны, жашау журт – коммунал мюлк тёлеуле этилгенлери да иги шартладыла», деп, ол Зольск, Бахсан районла эм Нальчик, Прохладный шахрла бютюнда жетишимли болгандарын чертгенди.

Шахарлары бля элени онучулары экономиканы битеу сфераларында да тире болгандыла. Сёз ючюн, эл мюлк бля кыорешген битеу организацияда да былтыр 44 миллиард сом багысы продукция чыгаргандыла. Республикадан 30 предприятие «Алтын кюз арты-2016» битеуроссей эл мюлк

кёрмючню дипломлары бля саугыалангандыла.

Кырулушта да жетишимлени белгилерчады. Максим Панагов айтханыча, былтыр 412,4 минг квадрат метр жашау журт ишленгенди, ол а аны аллында кезиуню кёрюмдюлеринден 10 процентге асламды. Докладчы районлада кёп сабийли ююрлени хаксыз жер юлюшле бля жалчытуу жаны бля программа кыалай толтурулганды да билдиргенди. Нальчикде уа былтыр 50 жаш юйюрге фатрала алырга сертификатла берилгенди. Анзорейде бля Залукокоажеде уа 17 ёксюз жашау журтла кыоллу болгандыла.

Докладчы ЖКХ-да, промышленностьда, социал сферада, спортда жетишимле бля шагырей этгенди. Табийгыатны сакылау, элдеде бля шахрлада тазалыкны жалчытуу жаны бля вопрослаага энчи эс бурганды. Жер-жерли самоуправление органлары ишлеринде чырмаулары юслеринден айта, биринчиден, муниципал власть органлары полномочияларын толтурууга ахчалары жетишмегини чертгенди.

Элбрус, Солдатская, Белокаменское элдеде бля Бахсан шахарда жер-жерли власть органла тамамлаган жумушлары да сюзгенди. Жыйылгандары алларында муниципал кыралылары башчылары **Жапуланы Мусса**, **Светлана Васильева**, **Хасет Абидов** эм Бахсанни администрациясыны башчылары

орунбасары **Залина Берхамова** сёлешгенди.

Биригиуню жыйылыуунда КМР-ни табийгыат байлыкыла эм экология жаны бля министри орунбасары **Олег Коновалов** да доклад этгенди. Ол жер-жерли самоуправление органлары элени экология кыоркыуусулукларын жалчытууда борчларыны юслеринден билдиргенди. Ол санда власть органлары Экологияны жылыны белгилеуню планларын жарашдырып, аланы жашауда бардырырга, «КМР-де тегерекдеги кудуретни кыоруулау юсюнден» республикалы законну тамамларга чакырганды.

АСМО-ну бюджетни кыалай толтурулганды да тынгылагандыла. Аны ревизия комиссиясыны башчысы Элбрус районну жер-жерли самоуправленияны таматасы **Отарланы Исмайл** билдиргенди, быйыл ассоциацияны файдалары, кыоранчлары да 4060,0 минг сомга жетедиле. Кенгешде Чегем муниципал районну башчысы **Артур Текушев** АСМО-ну правление айрылганды. Май муниципал районну башчысыны орунбасары АСМО-ну правленини келечиси **Сергей Березнев** а биригиуню председателини орунбасарыны кыулугуна тийишли кёрюлгенди.

Жыйылыуда башха вопросла да сюзюлгенди. Ол жууаплы органлаага эсгертиле кыабыл кёрюу бля бошалганды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Алгышшаула

Бу кюнде айтхылык дирижер, фахмулу композитор, огурулу инсан **Борис Хатуевич Темирканов** 80-жыллык юбилейин белгилейди. Ол жарык дата бля байламлы кёп алгышшау телеграммала келгенди. Аладан бир кыауумун тамамайбыз.

Маданиятыбызга кыулук этиуню юлгыюсюз

Юбилейгиз бля байламлы алгышларга эркин этигиз!

Бай чыгармачылыкыгыз ата журтлу маданиятха кертичи кыулук этиуню юлгыю болган бийик фахмулу музыкантсыз. Айтхылык дирижер эм композитор, кёп жылланы ичинде Сиз Кыбарты-Малкыар Кырал филармонияны оркестрине – музыканы багылааганланы араларында сыйы журюген эм сыймекликке тийишли кыауумга, Шимал Кавказда бек иги коллективден бирине – башчылык этесиз. Миллет музыка культураны сакланыууна эм айныууна Сиз салган кыйыны багысы уллуду.

Музыкага табынган адам болуп, дирижерлык искусствону уста билесиз. Белгили композиторланы чыгармаларыны ариулукларыны бля теренликлерин болмаганча иги сезесиз эм кёрюзтесиз. Сизни энчи артист хунеригизни бля айырмалы художестволу кёз кыармаларыгызны да белгилемей кыоялмаймы.

Борис Хатуевич, Сизге саулык-эсенлик эм насып тежейме!

В. МЕДИНСКИЙ,

Россей Федерацияны культура министри.

Фахмугуз бля кыуандыргандыла туругуз

Россейни Композиторларыны союзуна эм кесими атымдан Сизни юбилейгиз бля алгышлаймы!

Биз Сизни фахмулу авторчуна, алаат кыураучуну бля билебиз эм багылайбыз. Андан сора да, маданият байлыгыбызны келлик тёлөгеле сакылай, Кыбарты-Малкыарны миллет музыкасына кыошумчулугу кыу ючюн сау болугуз дегге сыебиз.

Сизни композиторча, дирижерча, жамауат кыулукчу эм музыка фестивалыны кыураучусуна кыйматлы ишигиз ёз жеригизге терең эм таза сыймеклигизни кёрюзтеди. Кёп жылланы ичинде усталыгыгызга кертичилигиз эм музыка культураны айныууна салган кыйыныгыз музыка бля байламлы жаш тёлөгеле алаат юлгюду.

Борис Хатуевич, мындан арысында да дирижер усталыгыгыз эм жангы музыка чыгармаларыгыз бля бизни кыуандыргандыла туругуз деп тилейме! Битеу журегимден Сизге чыгармачылык излемде жетишимле, тауусулмазлык кюч-кыары эм илхам тежейме. Сизге, жууукларыгызга да саулык-эсенлик эм насып!

Р. КАЛИМУЛЛИН,

Россейни Композиторларыны союзуна председатели, Татарстан Республиканы Композиторларыны союзуна председатели.

Регионну музыка искусствосуна кыошхан кыйыныгыз уллуду

80-жыллык юбилейгиз бля алгышлаймы!
Сиз россейли эм миллет музыка культураны жарык, бирсилеге ушамоган инсанларындан бирисиз, фахмулу композиторсуз эм дирижерсуз!

Сизни искусствогузуну хайырындан тынгылачуланы белгили композиторланы чыгармачылыкларыны теренирек тоююнорге онглары барды. Музыкага кертичи кыулук этиуню бийик кырал саукала бля белгиленгенди, алай бек уллу сауага уа – Сизни фахмугузга табынганланы сыймекликлериди.

Шимал Кавказыны маданият бля музыка искусствосун айнытууга салган уллу кыйыныгыз ючюн ырызлыгымы билдиреми! Сёзсюз, энтта да кёп жылланы Сиз дирижер искусствогуз эм жангы музыка чыгармаларыгыз бля кыуандыргандыла турлуксуз!

Битеу журегимден Сизге, Сизни жууук-ахлуларыгызга да саулык-эсенлик, узак ёмюр эм насып тежейме!

О. БАЙСУЛТАНОВ,

Россей Федерацияны Шимал Кавказы ишлери жаны бля министри кыулугун толтуруган.

СЮЗЮУ

Борчлары азайтуу кыайгыга киргенди

Электрокюч бля жалчытуучу «Каббалкэнегро» компанияны таматасы **Аслан Докшукин** Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясыны башчысыны кыулугун толтурган Анатолий Тонконог бля тобешгенди. Сёз анда муниципалитетни тиресинде жашау журтла – коммунальный мюлк предприятияны борчларыны эмда кезиуню тёлелерини юсюнден барганды, деп билдиргенди компанияны

пресс-службасындан.

Аслан Докшукин айтханыга кёре, быйлай предприятияны борчлары бююнюкде

компанияны ишинде эм уллу тыйгычладан биридиле. Башхаладан эсе асламырак берликлери болуп «ай-

ырмалылары» тизмесине «Водоканал» бля Нальчикни жылы бля жалчытуу компаниясы тошгенди. Хайрыланылган электрокюч ючюн биринчиси – 379, экинчиси уа 62,8 миллион сом тёлерге керекдиле. Анатолий Тонконог бу болумну игиге тюрлендирча кыолдан келгени аямдагы айтханды, кезиуню тёлелуе да заманында берилип турлугуна ышандырганды.

Бизни корр.

Черек райондан

Махтау эм тырман

Районну жер-жерли администрациясында бу кюнде уллу жыйылы болганды. Аны ишине муниципалитетни башчысыны орунбасарлары, район администрацияны управлениясыны бёлюмлерини таматарлары, элени башчылары да кыатышхандыла.

Анда кёп затны юсюнден сёз барганды, алай элени эмда алаага жууук жерлени санитар болумларына энчи эс бурлганды. Районда ол жаны бля халны юсюнден видео эм сурат материалла да кёрюзюлгенди. Ызы бля хар элде кыалай ишле тамамланылгыра

кереклисини юсюнден айтылганды. Тап халга келтириллик тиреле уа алыкка кёпдюле.

Сурат эмда видео отчётлаага кёре, Бызынгыда, Кыра-Сууда эмда Огыры Жемталада тизгинлик сакыланды. Башха элени башчыларына уа тырман этерге тошгенди, тазалыкыга асламырак эс бёлюрге кереклиси эсгертилгенди.

Жыйылыуда жер бёлюмлени да тап хайырларыга кереклисини юсюнден да айтылганды. Муртазаланы **Борис** май байрамла жетип келгенлерин, эсгертелени тегереклерин тап халга келтирерге кереклисини юсюнден да айырып айтханды.

Эл башчыла уа бу кюнде тамамланыла турган эмда болжалга салынамазлык ишлени туура этгенди.

Тюбешуно ахырында битеу керекли жумушла белгиленгенди, аланы толтурууну болжаллары да тохташдырылгандыла.

Алда барырга таукеллик

Аскерге чакырыууна жаз башы кампаниясы башланганды. Мында эсегде 890 адам турады. Районда бу иш хар заманда да тынгылы бардырыла, быйыл да алай боллугуна сёз да жокуду.

Бизни корр.

Конкурс

Тынгылы продукция чыгара эсенг, атынг айтыллыкды

Бу айдан башлап июльну ахырына дери «Россейни 100 эм иги товары» деген конкурс ётерикди. Ол Метрология эмда техника регулирование жаны бла кырал агентствону, «Стандартла эм качество» журналны редакциясыны эмда КъМР-де Стандартизацияны, метрологияны эм сынау ишлени арасыны башламчылыклары бла кыралганды. Конкурс жыл сайын бардырылады. Ол организацияланы бла предприятаяланы конкуренцияга чыдамлы, качеству продукция чыгарырга келлендирир умутта кыралганды. Арт жыллада уа импортну алышндырыуу, экология жаны бла тазалыкыга, башка кыраллада рыноклага чыгыуу да анда аслам эс бурулу тебиргенди.

Эришиуге производству-техника, промышленность, миллет чыгармачылык товарла, ашазык продукция, кырулуш ма-

териалла, производство бла кырошкен, кеслери да битеу тюрлю иеликде болган предприятаяла бла организацияла, ол санда эм гитче бизнес да, кыатышырга эркиндиле. Адамланы саулук саклау, медицина, туризм жаны бла жумушларын жалчытханла да анда кеслерин сынарга боллукдула. Анга деп битеу керекли документлени жыйып, аланы эмда заявканы июль айга дери берирге тийишлиди.

Кёргюзюлген продукция кёп жаны бла тинтиликди. Кыалай жарашдырылганына, качествусуна, экология жаны бла тазалыгына, кыоркыуусулугуна да энчи кыараллыкды. Сайланган продукция «Россейни 100 эм иги товары» деген каталогга бла эришиулени интернет-сайтына тышерикди.

Аланы чыгарган предприятаяла бла организацияла ол жетишимлерини юсюнден товарларыны тышында жазарга,

рекламада да хайырланырга эркинлик аллыкдыла. «Ата журтну махтаулугу», «Качествону татыуу», «Жылны жангычылыгы» деген номинациялада айырмалы болганла уа «Качествону алчысы» деген энчи саугага тийишли боллукдула.

Саугалау быйыл ноябрьде, Качествону битеудуния кюнунде эмда качествону европалы ыйыгында ётерикди. Эришиулеге кыатышырга сойгенле, аны эмда кыаллай документле жыйарга кереклисини юсюнден www.100best.ru интернет-сайтда толугу информация табарыкдыла. Ол соруула бла КъМР-де Стандартизацияны, метрологияны эм сынау ишлени арасына барырга боллукду. Аны адреси: **Нальчик ш., Эльбердов атлы орам, 45.** Учрежденияны телефон номери: **74-01-73.**

Басмага **УЛБАШЛАНЫ Мурат** хазырлаганды.

ТАБИЙГАТ

Таулу кыауданнга чырта от салмаганды

Таулу кишини не заманда да малы кёп болганды. Ол аны хар бирине да бичен хазырлайламаганды. Кёбюсюнде кыаудан бла чыгарганды. Аны ючюн кыатхан кырдыкны багалаганды, саклаганды. Онтогузунчу ёмюрню аягында Кенделенде ай чаклы туруп кетген жолоучу жазады хар юйде 100-150 кыой барды деп. Сагыннганыбызча, аланы асламысы кыышдан кыаудан бла чыкыгандыла.

Андан сора да, агыачда кийик жаныуар кёпдү. Алага уа ким бичен хазырлайды? Ала да аллай кырдык бла кечинедиле. Дагыда кёп кыанатлы агыач ичинде кыышларын ётюрюеди-

ле. Андан сора да, аз тюрлю кыурт-кыумурсха жокыду.

Была барысы да агыачда кечинедиле. Аны эсге алып, таулу кюз артында кыауданнаны жандырмаганды, не уа жаз башында кырдык ёсюп тебирегенде. Ол кезиуде отну кызыуу хансны тамырын да кюйдюреди. Андан а не ханс ёсерикди?

Кыауданнга от салган кезиуде уа боладыла. Жаз башында, алыкыа кыар, буз эрип бошагынчы, эки-юч ыйыкыдан жылыу киреди деген заманда. Жанган от кыарны, бузну эритсе да, хансны тамырына заран этмезча.

Аны барысын да айта келгеним, арт жыллада кюзде, жазда болса да, отлаулада, агыачлада от салып тебирегендиле. Табийгыатха ол бек уллу заран тышюреди. Башха хатасын айтмасак да, агыачда жаш зыгытла кюедиле. Ала уа кыуру бир жылны ёсемейдиле.

Орта кюн Элбрусха барырга тышдю. Сагыат онда Тырныауздан, Эл Журтдан, Огыары Бахсандан да ётуп, Минги тау тийресине жетдик. Жолда бир тюрлю кыаууа жок эди.

Эки сагыатдан ызыбызга кыайтып келе, узакыдан окуна эследик Бахсан черегини онг

жанында уллу тыотюнню. Жууукъ жанласакъ, черекни жагыасындан тауу башына дери агыач жана. Бир-бир жерлеринде ёртен орманны башына окуна чыга эди. Агыач а бош агыач туюл эди: бахсан нарат, назы, мырзы.

Алайда Элбрус районну агыач молкюню -10, от ёчюлтючюледен - 11, «Приэльбрусье» миллет паркдан 15 адам эм бир кыауум техника ишлегендиле. Районну администрациясыны келечилери да болгандыла.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.
Суратланы **ХАДЖИЛАНЫ Жамал** алганды.

Ингушетияны байрагынын Эверестде кётюрлюкдю

Ингушлу альпинист Магомед Дзейтов республиканы байрагынын Эверестге кётюрюрге хазырланады, деп билдиргенди "Интерфакс-Ю" агентствого регионну спорт министрствосуну келечиси. Дунианы бек бийик таууна ёрлеуно кыачы республика кыураалганы 25-жылыгына атайды. Алгын ол Казбекни бла Элбрусну, Памирде бийик тёпелени да бойсундурганды, Эверестге уа биринчи кере атланарыкды.

Министерстводан билдиргенлерине кёре, алгын дунианы бек бийик таууна север эмда юг жанындан ингушлу альпинист тишируу Л.Албогачиева кётюрюлгенди, Социде Олимпиадага эмда Ингушетияны 20-жылыгына атап.

Владикавказда Мариин театры филиалы ачылыкды

Ол проектни РФ-ни культура министри Владимир Мединский кыбыл кёргенди. Анга РФ-ни Правительствоу резерв фондундан быйыл 400 миллион сом бёлюнорюкдю, деп билдиреди ТАСС.

Терек бахчаланы бла голлени фестивали

Дагыстанда терек бахчаланы бла голлени биринчи Фестивали боллукду. Ол Махачкалааны Ак-Гель паркында 19-22 майда бардырылыкды. Анга битеу Россеиден да терек бахачыла, гол ёсдюрюучюле кыатышырыкдыла. Байрамны кезиуде кёрмючле, мастер-класс кыураалыкдыла. Кыонакыла уа юйлерине керекли товарла алаллыкдыла, деп билдиреди «Дагестанская правда» газет.

«Доммайны» кенгертиуге – 500 миллион сом чаклы бир

«**Доммай**» турист-рекреация комплексни кенгертиуге бла жангыртыуга федерал бюджетден ахча болушлук бериликди. Шимал Кавказын айнтыуу корпорациясыны сайтында билдирилгенге кёре, инвестиция проектни битеу багысы 1,2 миллиард сомду. Федерал бюджетден а 487,7 миллион сом бёлюнорюкдю. Эки жылны ичинде битеу белгиленген ишле тамамланылгыра керекдиле.

Чечен бла Бахрейн бирге ишлерге келишгендиле

Чечен Республиканы башчысы Рамзан Кадыров Бахрейнде болганда, королевствону премьер-министри Халифа Бен Салман Аль Халифа бла тыобешгенди эмда ала инвестицияла, экономика, социал жаны бла да бирге ишлерге келишгендиле. Аны юсюнден «Кавказ сегодня» порталда билдириледи.

Палахха келтирген ишеклик

Дондагы Ростова алгыаракылада школладан бирини кыатында болган чачдыруу кыураган адам тутулганды. Аны юсюнден терроризме кыажу миллет комитетден «Интерфаксха» билдиргендиле. Бу аманлыкны сылтауу сыймеклик болганды. Бир киши башхасына мени тишируума кёз атханды деген ишекликде дерт жетдиргенди. Чачдыруучу затны фонаркини ичине салып, аны ол кишини аллына атханды. Ол а аны кыолуна алган заманда, чачдыруу болганды.

Жерлешлерин саклыкыга, аманлыкылага кыошулмазга чакырганды

Ингушетияны таматасы Юнус-Бек Евкуров Санкт-Петербургда терактдан, Астраханда болган ачыулу ишден сора да кыралны тюрлю-тюрлю регионларын да жашаган жерлешлерин сак болурга, аманлыкылага кыошулмазга чакырганды. Ол кюйсюзюкюно бандит кыауумла халкыла аралы террорчулук организацияланы башчыларыны заказлары бла этгендиле. Тилейме, адам бла танышханда, анга терк окуна алданып, кимге да ийнанып кыалмагыз, дегенди.

Евкуров таматаланы да жаш тёлёге кёз-кыулак болурга, окуган, жашаган жерлеринде да терк-терк бола турурга чакырганды.

Биринден сыйырылган майданы - башхасына

Дагыстанлы гёжеф Бахтияр Ахмедов 2008 жылда Пекинде болган Олимпиада оюнланы чемпионуна саналганды. Алай оюнуу Тутушуудан бириккен дуня деген организация чыгарганды. Дагыстанлы спортчула ол багылы сауга Узбекистан ючюн тутушхан осетинли гёжеф Артур Таймазовдан алтын майдал сыйырылгандан сора жетгенди. Аны кыанында эркин тилмеген туринбол табылганды, деп билдиргенди «Аргументы и факты» газет.

Басмага **ТЕКУЛАНЫ Хауа** хазырлаганды.

РЕДАКЦИНЫ КЪОНАГЫ

«Адам бети жерге кырамазча, аман ишлери ючюн сокыранырга тышмезча - ма алай жашарга керекди»

- Борис Султанович, 60 жыл толганын сеземиз?

- Эр киши, кыйсы жыл санда болганына да кырамай, жууаплылыкны унутмазга борчлуду. Мен Совет Союзда тууганма. Бизге у ол заманда былай юйретгендиле: адам бети жерге кырамазча, аман ишлери ючюн сокыранырга тышмезча, кызармазча алай жашарга керекди. Маханганча кёрюнемсин, алай нёгерлерими, жууукларымы сатмаганма, бир адамны аллында да баш уруп, тобукланып бармаганма, ол а кавказлыга артыкча да магъаналыды.

Былай бир толду деп жарсыр кереклиси да болмаз. Кесинги жыл санынга келишип, кёлюнг кётюрюлюп, бу дунияда кыалган заманынгу кыуанып сакъларга керексе.

- Сиз кеп жылланы тюрлю-тюрлю кыулуклада ишлегенсиз: комсомол лидерден башлап, правительстволу министрге, депутатха, партия башчыга дери да кётюрюлгенсиз. Артыкча бек ёхтемлендирген, кыуандырган жетишимлеригизни юслеринден айтлыкмысыз?

- Мени жашауум адамла, жамауат бла байламлыды. Алып кыраганда, сойген ишим бла кюрешгенме, бюгон да андан кетмегенме. Кыаллай жетишимле бла ёхтемленеме деп сорганса. Биринчиден, ВЛКСМ-ни Кыбарты-Малкяр обкомундан кетип, КыМР-ни Жаш тёлуюсюню юйоне башчылык этген кезиу тышеди эсиме. Ол сейир, жангычыкыладан, башламчылыкыладан толу заман болганды. Биринчи проектбиз «Коврик» театр эди. Алгын Нальчикде быллай оюнла ахырда болмагандыла, кырауучула да спектакльни бир кесеги эдиле. Бу эксперимент эсленмей кыалмаганды - ол кыраланы иелигинде болмаган театрлары арасында битеуросей конкурсда биринчи жерге чыктыганды.

«Баттерфляй» театр да кеплени эслерде болур. Ол биринчи миллет клоундаа проектди. Жаш художниклени «Вопрос» чыгармачылык биригуилери да Жаш тёлуюню юйюнден башланганды. Шабат эм ийык конюлде ала Нальчикни солу паркыны ара аллеясында сураттарындан кёрмочле кырай эдиле. Ол кезиуде адамларыбызны чыгармачылыкыга сейирлерин ёсгенди. Бюгонюкде кыралда атлары айтылган Михаил Горловха, Мухадин Кисевге эм кеп башхалага улуу искусствого жолла бу чыгармачылык биригуиден ачылгандыла.

Битеу дуняга да белгили жырчыла Сюзю Кватро, Ян Гиллан Нальчикде концерт берликдиле деп ийанган да кыйынды. Алай шахарчылага быллай улуу сауга этерге да кыолубуздан келгенди. Ол сейир амалла кеп болган кезиу эди.

Артада жамауат-политика иш бла кюрешип башлаганымда, информация коммуникацияла, жамауат биригуиле эм жаш тёлую политика жаны бла министр салынганма. Бюгон да кепле манга жаш тёлую министр дейдиле.

Ол кезиуде республикада жаш тёлую политика агыны юсюне бола башлаган эди. Бек магъаналысы уа - бу ишши жаш адамла кеслери бардыргандыла. Бюгонюкде битеу кыралда да белгили «Машук» форумну ол кезиуде башланганы. Бизни жашларыбыз бла кызыларыбыз анда ючюнчю жерден энише бир заманда да тышмегенлерин кыуанып айтырга суюме. Жамауат организациала ол кезиуде тирилеип, бюгон а граждан обществону магъаналы кесеги болгандыла.

РФ-де биринчилени санында миллетлени арасында халланы тапландыруу жаны бла программаны да хазырлагы-

Борис Паштовну атын эшитмеген адам Кыбарты-Малкярда, баям, болмаз. Ол кеп жылланы тюрлю-тюрлю кырал кыулуклада ишлеп келеди, информация коммуникацияла, жамауат биригуиле эм жаш тёлую политика жаны бла министр болганды, бюгонюкде уа КыМР-ни Парламентини Культура, граждан обществону институтларын айнытыу эм асламлы информация органла жаны бла комитетни башчысыды, республиканы коммунистерине таматалык этеди.

Бу конюлде ол кесини юбилейин белгилейди. Биз аны бла ишини, юйюрюню эм кеп башха затланы юслеринден ушак этгенбиз.

анбыз. Шуёхлукну юсюнден айта эсек, «Куначество» проектни сагынсам тыз болур. Ол а Кенделенден бла Аргудандан эки жашдан бла аланы юйюрлеринден башланганды. Жарсыуга, ол кезиуде кыбартылыланы бла тауулуаны араларында даулашла, ангылашынмауукла чыктыган эдиле. Алай бу эки жашчык аланы тохтатхандыла. Проект бюгон да жашайды, ол регионла аралы окуна болганды.

Власть органланы КыМР-ни Муслийманларыны дин управленийы бла хайырлы байламлыкыла да ол кезиуде кыралгандыла. Былайда сёз хаж кылыгыга хазырлануу юсюнден барады. Алгын бу иште даулашла кеп эдиле, бюгон а ол бир низамга келтирилгенди.

Энтта бир улуу проектни юсюнден айтмай болмайма. Ол кезиуде министрствону кыатылыгы бла республикалы радиону FM ызга кёчюрюп, сау кюнню ишлерча оборудование келтирирге онгубуз болганды.

Тамамламай кыйганыгыз ючюн бюгон да сокыранган проект а бармыды?

- Республикалы телевидение цифралы каналга чыкмаганы. Алай бюгонюкде да Парламентини Культура, граждан обществону институтларын айнытыу эм асламлы информация органла жаны бла комитетни башчысыча аны толтурургга кыолдан келгени этеме. Кыбарты-Малкяр мультимедия тышмезча, телекомпанияны жангыртуу програмасы хазырланганды. Бу иш ахырына жетдирилмей кыаллык тойюлду. Андан сора да, республикалы телевиденияны программаларына битеу эплерибизде да кыарача этерге керекди.

Арта кыраганда, кеп магъаналы ишши толтурургга кыолдан келгенин айтырга суюме. Манга уа алада Гергюкылы Жамбулат билеклик этгенди, сау болсун. Бизге беш федерал министрство эм агентство бла байламлыкыда ишлерге тышмезча. Ол кезиуде бизни министрство толтурган борчла бюгон ю ведомствого юлешингендиле.

- Сиз кеп жылланы правительстволу кыулуклада ишлегенсиз. алай бюгон а РФ-ни Коммунист партиясыны КыМР-де бёлюмоне таматалык этесиз.

Кертисин айтханда, быллай тюрлюнеуле кеплени сейир этдиргендиле.

- Жашауум кыаллай жолла бла элтгенине, кыйры бурулганына да кырамай, мен Совет Союзга, Коммунист партияга бир заманда да аман айтмаганма. Комсомолда манга ёсере ахшы онгла кырал эдиле, обкомну таматасына дери ёсере окуна онгум болганды. Алай мен, айтханымча, Жаш тёлуюню юйоне кетгенме. Ол а культура министр элде маданият юйге кёчгени бла тегнди.

Сюйген ишим бла кюрешгенме. Информация коммуникацияла, жамауат биригуиле эм жаш тёлую политика жаны бла министрство да бизге салынган борчланы толтурганбыз. Алай андан ары айныр, ёсер, адамлага болушур онгум болмаганын ангылап, кетерег хазыр эдим. Адам бир кыулукну алып, бийикде олтуруп, туюк чаклы хайыр келтирмезге, жаланда кесини кыйгысын этерге эркин тойюлду.

Министерство чачылгандан сора правительстволу органлада кыал деп да айтхандыла, алай аны бла бирге уа КПРФ-ни республикада бёлюмоне таматалык этерге да чакыргандыла. Мен экинчисин сайлаганма.

Жашауум комсомолдан башлап, ызы бла артка, Коммунист партияга кыайтханма, ол да тызюду. Кертисин айтханда, кыбартылылача, тауулача аз санлы халкылага совет кырал жаланда игилик, айныу келтиргенди. Биз ана тилибизни сакылаганбыз, культура, илму, техника элитабыз барды. Битеу бу жетишимле уа партияны хайырындандыла.

Хау, терс ишле да болгандыла, сёз ючюн, халкылы кёчюрюу ол адамлыкыга кыажу ону эди. Алай зорлук сынаганыла ата журтарына да Коммунист партия кыайтарганды. Аны нек унутубыз? Совет власть бизни халкылага Тембора Мальбаховча, Кыулийланы Кыайсыча фахмулу, закий адамланы бергенди. Ким биледи, Чегем аузда энтта тууган болур экинчи Кыайсын, алай шёндюгю болумда аны ким билликти? Битеу айтханымы магъанасы: мен кыйда ишлеген эсем да, Коммунист партияны сатмаганма.

- Сизни жашауугузга, политикада

айныуугузга артыкча улуу себеплик этген адамланы атларын айталыкмысыз?

- Бек биринчи, атам. Аны жашауу сейир, сынауладан толу эди. Биринчи классха барганында, аны мектепден бир нечча кере кыстаган эдиле - совет властыга кыажу юйюрдесе деп. Алай анысыны ономлуугуу хайырындан атам, артка кыайтып, школну бошаганды. Артада Куркужинден хар кюн сайын Нальчикке келип, мында Ленинни окуу шахарчыгына тауусханды.

Ол Улуу Ата журт урушну биринчи конюлеринден башлап 1946 жылга дери кыулук этгенди, кызауатны Монголияда бошаганды. Кеси да беш кере жаралы болганды. Сора 43 жылдан инбашындан толу сыныгы чыгарган эдик. Ол Махтаулукуну, Кызыл Жулдузну орденлери, кеп майдалла бла саугаланганды. Партия органлада ишлегенди, пенсияга уа школну директоруну кыулугуудан кетгенди, Бажан районну ветеран организациясына башчылык этгенди.

Анам осетинлиди, Дамбегова Нина Ол а атабызга хурмет этерге, аны даражасын бийикде жюрютюрге борчу болганыбызга юйретгенди. Ол да жашауда бек магъаналыды.

Партияда, политикада да мени айныуу, ёсуюме кеп адамла себеплик этгендиле, аланы санап чыктыган кыйынды. Иги, тызюкно сюйген, билими онуучула, башчыла бу ишлерге насыбын тутханды.

- Сиз улуу юйюгени таматасысыз. Кючю юйюрюню жашырылыклары недеди? Кертисин айтханда, бюгонюкде бу институту даражасы тышюп барады, ол санда кавказлы халкыла да.

- Юйюрюню тууругуу анады, тиширйуду. Ол от жаганы сакылайды. Алай атаны юлгуюсу да магъаналыды, бюгонда жашлага. Бюгон жаш юйюрлени, артык сылтау да болмай, терк чачылып кыалганлары улуу жарсыуду. Ол а биз, таматала, аланы тюз юйюртеменибизге шагъатлык этеди.

Насып - ол улуу, кыйын, сынауладан толу ишди. Ромеону бла Джульеттаны жашауларына сейир бюгон да тас нек болмаганды? Аланы сыймеклик бирикдире эди да, аны ючюн.

- Онг болса, башха кыралга кечерикми эдигиз?

- Угай, бирле мен кызаубага айтхан сунарла, алай мен Нальчикни кыйсы жерден да бек суюме. Бизни адамларыбыз кыаллай аламат болганларын кеслери да биле болмазла!

Мени теглешдирип онгум барды. Дуня башында кеп жерде болганма, ол санда Америкада, Европаны кыралларында да. Ленинградны, мен аны атын тюрлендириуно дурус кёрмейме, Риганы бек суюме, алай кыйда болсам да, артка, Нальчикке, кыйгырымы тансык болуп сакылауучуам.

- Юбилейигизде кыаллай сауга сакылайсыз?

- Анам бюгон да сауду да, Аллах аны ёмюрюн узак этсин, сабиле насыпларын тапсынла. Кыатымда адамланы, нёгерлерими кёлерине уялмай кыарялама деп ёхтемленип айталама. Бу затладан улуу сауга жокьду!

Бюгон мен Парламентини мекаманы ючюнчю кыатында олтурама, алай, эрте-кеч болса да, иш, карьера да бошаллыкыдыла. Орамда санга тыбемез ючюн, алгынныг тынышын жолну башха жанына ётсе, ма ол заманда ангыларыкыса жашаууну тюз ётдюрмөгенинги. Жарсыуга, кепле аны юсюнден сагыш этмейдиле, ол а тюз тойюлду.

Ушакны **ТИКАЛАНЫ Фатима** бардырганды.

ЗАМАН, АДАМЛА, КЪАДАРЛА

Анасыны тууган жерин кёрюрге термиле, узакъ жолланы кыдырганды

Алма-Атада кырал университетни юрист-ле хазырлаган факультетин мени бла бирге 1978 жылда бошаган шүхүм Иса ул Нурмахан кой бийчеси Асият бла келген эди кеп болмай манга кыонакыга. Ол арт жыллада Къазахстаны тамата прокуроруну орунбасары болуп турганды. Былтыр, алтыш жылы толуп, пенсияга чыкканды.

Нёгерими анасы кырачайлы тиширүү эди - Чомайлары Дугуну кызы Софья. 1943 жылда сталинчи мурдарла аны халкын жашаган жеринден Орта Азияга сюргенде, 13-жыллык кызычык Чимкент шахарны тийрелерине тюшген эди. Ол кыйын ачык-жаланганчык заманда кызахлы Иса улу Молдалиге эрге чыкканды. Ала юч жаш бла бир кызы ёсдоргендиле. Таматарлары Нурмахан сегизинчи класска жюрюген кезиуде аталары дунясын алышанды. Тиширүү сабийлени аягы юсюне кеси салганды. Софья да кеп болмай ауушанды, анда асыралганды.

Тюбешенибизде Нурмахан анамы жанындан кырачай жуукларыма биргеме келсен эди, деп тиледи. «Андан сора да, - деди ол, - мени тапхан анамы аллында эм уллу борчум барды. Аны тууган

элине-журтуна, киндигинден биринчи кыан тамган жерине барып, алайда дууа тутуп, бир ууч жер бла эки юч таш алып, аланы Чимкентде кыабырына элтип салырга керекме».

Тёбиредик. Кырачайда Нурмаханны экиге айланган кырындашлары-эгечлери, аланы тудуклары, башка жууклары төгерегибизге чапдыла, кырадыла. Чомайлары анда сыйлары-намыслары жюрюген, онлары болган туккумга саналадыла. Аланы юйлери, арбалары, маллары, миолклери, башка затлары да юлго алырчады. Ала Черкесск шахарда, Кызыл Октябрь, Хасаут-Греческо элдеде, башка жерледе да орналып жашайдыла.

Бир эрттенликде Исмайланы (Софьяны тамата кырындашы Добайны жашы), «Нива» машинасында бурунгу замандада Чомай улу Бийнёгерни (Дугуну атасы) юйюрю жашаган Дуут атлы аууз таба төбиредик. Жолну тапсызлыгын айтып ангилатырча туюлюдо, кесинг кёзонг бла кермесенг. Бизде, Кыбарты-Малкярда, аллай тарла жокдула. Жыйырма беш километри машинада юч сагат чаклы бир баргыанбыз.

Биринчи эски Кырачайны Джазлык элини жерин кёрдюк, бюгонлюк-

де ол журт жокду. Алай ол тийреде тийшли эсгерте салынылды. Аны юсюнде кыра мермер кыангада жазуу: Джазлык эл - 1897 жылда кыралганды, 1943 жылда кырутулганды. Андан сора да, анда эллиени ол кезиуге саны, урушдан кыайтмай кыалганды саны да белгиленипди. Биз алайда тохтап дууа тутдук.

Андан ёрге сегиз километр чыгып, эски Дуут элли тийресине жетдик. Алайда да - сын таш. Анда да бу журтну кыралган, кырурган заманы кёргозюлюню. 1943 жылда анда 900 адам жашаганды, 1941 жылда аладан 210 эр киши урушка кеткенди, 103-сю анда жоюлганды. Ол шартла да белгиленипдиде анда.

1957 жылда кырачай халк Азиядан ата-бабаларыны жерлерине келе башлаганында, коммунист власть аланы эски элперни кёбюсюне кыайтып, жашау кыарга эркин этмегенди, ол санда Дуут элге да. Бизде да тюз алай болганын барыбыз да билебиз. Сейир туюлюмюдо?!

Бир хайт деген, жюрюгенде ёто болган кырачайлы киши уа, Кычхарланы Муссаны жашы Файзулла, властыны жоругуна эс бурмай, атасыны журтуна, кеси тууган жерге келип,

от жагысын тиргизип, эски юйлени, мал орунланы жарашдырып, юйюрю бла жашау этип башлаганды. Ол бюгонлюкде да сау-саламатты, жыл саны 85-ге жетген болур, жашлары да ёсгендиле.

Ала мал тутадыла, якла жайгандыла, бахча этдиле, терекле салгандыла... Жаш кыауумну энишгеде фатарлары, юйлери да барды, алай ала аталарыны тыпыр ташларыны от жагысын бюгон-бюгече да ёчолтмөйдиле. Аперим!

Ол кюн биз кёрген затла таянып айтсак, Дуут элде жашау кыраула барганга ушайды. Эски кыабырлагга буруула салынгандыла, мал орунла кыуралып, төгереклери бегитилгенди, ичлеринде малла, атла, бир-бир жерле да энчи белгиленип.

Мен оюм этгенге кёре, хар таулу-кырачай туккумда 1957 жылда аллай бир Файзулла табылса эди, эски элперибиз жок болуп кетмес эдиле. Сталинчиле, халкыны жашаган жерлеринден кёчоргенде, миллет адамланы дуня башындан кыруруга умут этгендиле. Аллаха шукур, ол кыра муратлары толмаганды. Алай эски элперибизни кыадрлары уа?..

Кырачай-Черкес Республиканы правительствосу 2013 жылда

кёчгончюлюккю 70-жыллыгына «Кырачай алан халк» организацияны тилегине кёре хар эски элли тийресинде сын ташла орнатырга деген бегим чыгарганды. Биз башында сагынганла да ол бегимге кёре салынгандыла.

Жарсыуга, бизде аллай оноу этилмегенди. Эски журтларыбызны асламысында, Кырачайда, белгиле жокдула. Заман ётсе уа, ала унутулуп кыалыра деген кыоркыу да чыгады. Нек турадыла халкыны, жамауатыны атындан жуумуш этебиз деген кишилерибиз, кыарты, жашы да? Нек кыолга алмайдыла ол уллу жумушну?!

2019 жылда 75 жыл толукду бизни ол мудах кюнюбюзге. Республиканы Башчысына, правительствону таматасына, башхалага да айтып, кыарындаш республикадача, бизде да ол заманга хар эски элибизде (бирин кыймай!) жазулары бла эсгертеме орнатырча этерге тийшлиди.

Жашау тюрленмей турмайды. Бизден сора келген кыауум, шахарладан эригип, тонголюп, журтларыны хауасына, сууна термилип, ата-бабаларыны жерлерин излегенде ажашмазча, алага белги кыоярга бизни борчубузду деп ойлайма мен.

КЧУК улу Исхак.

САГЫШЛА

Малкыарым - нюр жарыккылы журтум

«Литературная Россия» газетни быйыл 24 февральда чыккыан 7-чи номеринде **Болатланы Орусланы Малкыарга** аталган статьясы чыккыанды. Бюгон аны кёчюрюп берюню тийшли кёребиз.

Мени таулу назмучунуца Франкфуртда И.В. Гёте атлы университетте чакырадыла. Анда 2005 жылда 24 январьда мен «Поэтин шёндюго дунягга кёз кыарамы» деген лекция окыйма. «Дуняны жарып, экиге бёлген ыз поэтин жюрюгени ичи бла ётеди!» - Гейнени жаш заманымда мени эсими бийлеген ма ол айтымы бла башладым ушагымды. Андан ары сёзюмю жанымча суйген тууган жериме жораладым. Малкыарым - ол ёчолмезлик жарыккыды, дедим.

Мени Ата журтум аламча кесине тартады да, ма аны ючюн. Кёксюл, жашил дуня. Келир заманы белгисиз болган чымак журт. Кёз жашча таза кёлени, гара сууланы, айтхылык Элбрусуну тийреси. Аны таулары, ташлары, кыарлары нюрча жанадыла, желлери чычууну урадыла, гюллери кюледиле. Малкыарым - нюр жарыккылы журтум!

Ол тюбешиюну кезиюнде жыйылганды, аланы араларында уа тюрюл-тюрюл кыралладан алимле, аспирантла, студентле, журналистле да бар эдиле, мени тууган жериме, таулу халкыны тилине, тарыхына,

адет-тёрелерине уллу эс буруп тынгылагандырына неден да бек сейирингенме.

Ол кюн мен дагыда бир бирге ушамаган тиледе жазылган назмуларымы окыуганма. Битеу дуняда да мамырлыкдан багыалы зат болмаганына толу тюшонгеними, маданиятга аслам эс бурургга кереклисини, келир замангада ол баш магьананы тутарыгыны юсюнден да айтханма.

Маданиятны айныуна, аны дөберин кёпорууге сакъ болсакъ, жер жоюзонде кеп палахладан - болганыны бузуп барган желеден, жер тебиуледен, цунамиледен, суу басыудан, от тюшоуден - кыутулур амалыбыз болукду. Аны ючюн а инсанлык сезимни кенгертирге, тёзюмлю болуруга, адамлыккыны тас этмезге, башка халкыны, саулай адам улуну сюрге керекди. Алайсыз бизни битеу ишперибизни, жашаубузуну да магьанасы болмай кылады, дегенме.

Франкфурт-на-Майне шахардан узакъ бармай, Рейне сууну жаггаларында китап басмалары башламчысы Иоган Гутенбергни тууган шахары Майнц орналыды. Андагы универси-

тетте да мени лекция окуу деп чакыргандыла. Алай ол кюнде жыл сайын бардырылычу карнавал болукъ эди да, манга экинчи сёлеширге тюшмедим. Мен Майнцны ариу ормалары бла айландым, сагынылган хунерли адамны музейини кыанына да бардым, театрыны мекымына да кёз жетдирдим, аны суратха да алдым. Кысыхасы, кеп жыл мындан алгга немисли фашизмни жолун кесерге итинген союзниклени авиациясы чачдырган шахарны сейирлик архитектурасына тамашага кылып кырадым.

Тёгереке кырай, жер жоюзонде жашагандыны келир заманлары юсюнден сагышланганма. Адам улун тюрленрик болмазды, огурулукукка та-

бынмазды, жарыккылыкка бурулмазды? Халкыла, кыралла, инсанла бир бирге хурмет этерге, жан ауртурга кереклисин сезмезмеи? Шёндюго дуняда жашаганла ырахатлыккыга жолну иш кёллюк, халкыга кыулукъ этиу ызалаганын, башха жол а огурусузлыкка элгеннин ангиларламы? - деп сорама кеси кесиме.

Ангыламаса, сезмесек, табийгат кыйынлыккыладан хазна кытууламак. Сора, тюз да урушдача, жангыдан адамла кырылырла, битеудуния маданият хазнала гунч болурула. Аланы жангытырга уа кишини кюлундан келлик туюлюдо. Кавказга кыайтханымдан сора мен ол сагышларымы, оюмларымы назмулага салган эдим.

Майнцдан мен жер жоюзюню кыйырына төбиредим. Германияны бир кесегин, Францияны уа саулай ётдюм, Испанияны уа Атлантика тенгизни жагысында кыйырына дер жетдим. Анда уа «финистерра» деген жазуулары кёрюрге болукду. Ол планетаны ахырге, чеге деген магьананы тутады. Андан Алтайда жашаган шүхүма телефон бла сёлешенимде, ол манга: «Сен эрттеги тюркю бара-бара кетип, ахыр тенгизге жетгенлей болганса», - деди.

Мен океанны бююнда сюе-

лип, уллу сууну деменилигин, аны бла бирге уа адам улуга тууганлай кыан бла берилген ниет кючю да сезгенме. Гитче Стамбулга ушаган Ла-Корунья деген жерге бир кере келсенг, кыруда кыайтып турлугун келди. Европада бек эрттеги маяк да ма мындады. Анга 2000 жыл болады. Жашаубузну битеу магьанасы да ма олду - жарытырга. Бизге аны ючюн бек аз заман бериледи, жаланда бир неча онжылык. Алай а адам улуну жан кючю ёмюрден ахырга нюрлей жанарыккыды, битеу дунялада да.

Мында, Галисияда, бир заманлада Кюлийланы Кыйсынын суйген поэти Гарсия Лорка жоклаган эмда назмула жазган жерде, уллу тенгизни толкунларына кырай, мен жер жоюзюню келир заманыны юсюнден сагыш этгенме, классика музыканы концертлерине да тынгылаганма. Сора акылыма быллай соруу келгенди: жюрек тазалыкка бла бир ниетликке кыачан жетерик болурубуз?

*Балкери таинственное имя
Оберегаю в нежной тишине
Под ливнями снегов средь
ярких гор;
Поистине ты Господом хранима,
Отчина света, как мила ты мне,
Здесь предо мной -
возлюбленный простор.*

Къарачай-малкъар халкъны бир тал мингжыллык тарыхны ичинде кеси къурашдырган бишлакъланы кеп тюрлюсю барды. Биз аланы атларын, жарашдырыр амалларын этнографларыбыз жыйган материалдан, адамланы айтханларын, этгенлеринден тохташдырганбыз.

Алайды да, **юй бишлакъ** мая суу бла этилгенним ким да биледи. **Къайналгъа бишлакъ** а къайнар сюте аллай сууну орунуна айран къошуп жарашдырылады. Этнографланы оюмларына кере аны кёбюсюнде малкъарлыла этгендиле. **Ханс бишлакъ** деп хуппегисинден айырып иги сыгылмай, кесине да тюрлю-тюрлю хансла къошулуп этилгеннге айтадыла.

Къарачай бишлакъны документациясын, техстандартын Суююнчланы Азаматны жашы Олег (Алий) жарашдырганды (жаннет ахлусу болсун). Ол кеси да техника илмуланы доктору эди. Ставропольда техникуниверситетде ишлеп, халкъыбызны бу ашарыгын илму жанындан кеп жылланы тингенди.

Бишген бишлакъны сютно исси этип, мая суу къууп жарашдыргандыла. **Чарх бишлакъны** аурулугу, орта эсеп бла алып тергенде, 35-40 килограммга тарта эди. Ол кеси да тегерек болганды. Къалыныгы 13-15 сантиметрге жетгенди, эни уа

Специалистни оюму

Бизни бишлакъларыбыз

жарым метрге окъуна. Аны хазыр этгенден сора юч айны ичинде салкъын жерде тутхандыла. Татыу «Российский», «Ярославский» бишлакълагъа шагъанды.

Сюзген бишлакъны бузулган неда къайнагъан айрандан этгендиле. Аны отха салып, хуппегисинден айырып, ызы бла бишлагын сыгып аладыла. Андан сора аны кепге салыргъа керекди, ызы бла юсюне къангачыкъ салып, таш бла къысдырыргъа. Алты-жети сагъатдан сора, ол аз-маз къатханда, аны тузу 18-20 процент болган хуппегиде тутхандыла.

Исси сютно мая суу бла уютуп, бишлагын тубюне тюзгенден сора ол хуппегисини тубюнде сыгылмай 3-5 сагъат турады. Ызы бла аны алып кеплеге салгандыла. Аллай бишлакъга Къарачайда, Малкъарда да **солугъан бишлакъ** дегендиле.

Жут бишлакъны жау чайкъалгандан сора тубюнде къалган мыстысында юй бишлакъныча хазырагандыла. **Жау бишлакъны** юй бишлакъны ууакъ туурап, къызгъан сары жаугъа атып эритгендиле. Ызы

бла аны кепчиклеге салгандыла неда жипча бургъандыла.

Мерехуанны этер ючюн юй бишлакъны ууакъ туурап, къызыу хуппегиде атып, анда эригинчи тутхандыла. Ызы бла андан алып кеплеге салгандыла неда жылылай ашагандыла.

Хумзу деп хуппегисинден айырылып, алай кеси уа иги сыгылмагъан бишлакъга айтхандыла. Туз атылмагъан бишлакъга Къарачайда хумзу бишлакъ дейдиле.

Жалын бишлакъ деп Къарачайда, Малкъарда да тютюнде къатхан бишлакъга айтадыла. Аны кесин да эмен неда чынар терекни урчуунда къурутадыла. Ол кеп сакъланырча, аны жалында къатдырган амал къарачай-малкъар халкъда бек эрттеден жорюйдю.

Анга мажюсюлюк замандан къалган адетлерибиз шагъатлыкъ этдиле. Аладан бири – жалын бишлакъны. Сабийге 3-4 жыл толгандан сора аны аякъ ортасы бла жалын бишлакъны тегеретгендиле. Сабийни жашауунда атламлары тири, эркин болсунла дегенден.

Экинчи адет – быллай бишлакъны жаз башында сабан сюрген ёгюзюню мюиюзюне тагъуу. Ол бу ишле башалгынчы жауун жаумасын деген хыйсап бла этиле эди. Алимлени оюмларына кере, бу тёрелеге бек аздан 1500-2000 жыл болады.

Къарачай-Малкъарда бишлакъны ийнек, къой эмда эчки сютден этгендиле. Кесигиз кёресиз, хурметли окъуучула, бу ашарыкъны бизни миллетибизде ненча тюрлюсю жарашдырылганын. Жарсыугъа, биз унутханды башха миллетле алып, кеслерини атларын атап къоядыла. Башында саналган онюч бишлагъа (юй бишлакъдан къалганлары) къарачай-малкъар халкъныдыла дерге боллукъду.

МИСИРЛАНЫ Хасан,
сют промышленностин
инженер-технологу.

САУЛУКЪ

Узакъ ёмюрлююкню жашырынлыклары

Жыл саны жетгени бла байламлы аурууланы эм къартлыкъны къалай тыяргъа боллукъду. Аны юсюнден бизге профессор Алексеев Москалёв айтады, РАН-ны членкору, жашаууну узайтыу жаны бла белгилли специалист, РАН-ны Уралдагы бёлюмюни Комиде биология институтуну профиль лабораторияларыны, Сыктывкар къырал университетни кафедрасыны башчысы.

ДЕСЕРТЛЕНИ БЛА ФАСТФУДЛАНЫ АШАМАГЪЫЗ
- Осал генлери бола турганлай, жашаууну узунуракъ этерге боламыды?

- Ата-бабадан жетген затла узакъ ёмюрлююкню жалдан 25 процентин къурайдыла, къалганына а – саулыкълу жашау бардырыу бла бир-бирде тубеучю болумла. Саулыкълу жашау бардырыу эм аурууланы алгындан диагностикасы 85 жыл чакълы бир жаршаргъа онг чыгъарады.

Тёлюген тёлюге кеп жашай келгенде генлени аз тубеучю байламлыклары болады, ол аланы стресслеге чыдамлыкъларын жалчытады. Аны себепли ала узакъ ёмюр сюретиле, саулыкълу жашауу табынмасыла да. Алай аны сакълау да хата келтирил туюлдо. Адамланы бу къаууму 100 жыл чакълы бир жашагъанларыннан сора да, алада жыл сан бла байламлы ауруула 20-30 жылгъа кечирек айнып тебирегени да магъаналыды.

- Жашау жолну ортасында физупраженила этип башласа, аны 6-12 процентге кёбейтирге жарайды. Башха болумланы бу ишде магъаналылыклары?

- Тинтиуле кёрюзтгенге кере, жорукъларгъа таянып азыкъ ашау жашаууну 50 процентге кёбюрек этерге болады. Тирилик, жукъуну бла солуу кезиуню тюз тохташдырыу, тегерекде болумланы къоркъуусузлугу узакъ ёмюрлююкню къалган 20-25 процентин къурайдыла. Жашаууну качественосун

осалландыргъан, аны къысхартхан, кеп хроникалы аурууланы чыгъаргъан а – тютюн ичиудю.

- Жаш замандан башлап не затха артыкъ эс бурургъа тийишлиди, жашаууну узунлугуна чырмау этерге боллукъ болумла?

- Саулыкълу себеплик этген къылыкъланы не къадар эртте къурасагъыз игиди. Тинтиуле кёрюзтедиле: адам саулугун не къадар эртте сакълап башласа, ол къадар ахшы эсеплеге жетерикди. Алай, кеч башласа окъуна, жашаууну качественосун игиленеди.

Сутка ритмлеригизни тёреликерин бузмагъа тийишлиди: кече сагъат онекиге дери жатаргъа къорешигиз, 7,5 сагъатдан аз жукълармагъыз. Жатарыгъыздан 30 минут алгъа телевизорну, планшетни, телефонну къатларыннан кетигиз – экрандан ургъан жалган жарыкълыкъ тёрели ритмлене бузады. Тирилигизни сакъларгъыз. Мыйгызыны ишлетгенлей туругъуз – адамла бла ушакъла бардырыгъыз, жангылыкъланы билигиз, къыйын задаланы эсеплерин чыгъарыгъыз, жангы темаланы тинтигиз, башха тилге юйренирге къорешигиз. Была барысы да акъылгъа себеплик этдиле.

D3, B3, K2 витаминле бла омега-3 кислотаны жетишмегени эм триглецидрилени (жаула), ичген сууда акъкъалайны (алюминий), темирни, багъырни кёплюгю эм эт азыкъланы аслам жайырланыу къартлыкъны теркирек жетиуню себепдиле. Къуурулгъанлагъа, десертлеге, татлы суулагъа, фастфудлагъа угъай дегиз. Ыйыкъгъа юч кере семиз чабакъ ашагъыз, къозланы, чёплеуню, олива эм кунжут жауланы, авокадону, жууаланы, шоколадны, тенгиз продуктланы терк-терк хайырланыгъыз. Акъ пиринчни, картофну (къуурулгъан, эзилген) гречкагъа эм къудоругъа алышындырыгъыз. БАД-лагъа сакъ кёзден къарагъыз: витаминлени бла минерал-

ланы мардадан асламлыклары аланы жетмеулеринден эсе хаталы болады.

- Кёпле кесинги чеклеп жашагъан улуу къууналмайса, дейдиле.

- Бир ненча айны къоратып, къылыкъларыгъызны тюрлендирсегиз, жангы жашаууну улуу зауукълукъ аллыкъсыз.

СТВОЛОВОЙ КЛЕТКАЛАНЫ ЮСЮНДЕН

- Жашаууну кёбейтирге медиклени къолайлыкларында бююнлюкден не барды?

- Эки жюз геропротектор белгиледи – ала жашаууну узунлугуна себеплик этерге боллукъ затладыла. Аланы араларында, дарманладан сора да, продуктлада болгъан затла да бардыла. Сёз ючюн, будайны чорчиклеринде, жууалада, тенгиз водоросльде, брокколиде, къудорулада.

- Проблеманы ствовой клеткала тындыралыкъмыдыла?

- Кесингики болмагъан ствовой клеткаланы жалган сингдириу жалдан къысха кезиуге ахшы эсеплеге келтирилди.

- Бусагъатда ёз ствовой клеткаланы тирилиу амалланы юсюнден кеп айтылады, ол органланы жангытыргъа болады, дейдиле.

- Бизни ствовой клеткаларыбыз да боладыла къарт: тёрели клеткаладача, алада да «ызла» бла «халатла» къаладыла. Аны ючюн жаш ствовой клеткаларыбызны сакълар технологианы жарашдырыргъа керекди. Ала келлик заманда эскирген органланы алышындырырга керекдиле. Алай болса, аругъан адамгъа жарарча аланы кесини материалындан ёсдюрюрге онг чыгъарыкъды. Бююнлюкде ол амалны бир-бир органланы ёсдюрюр ючюн трансплантологияда хайырланадыла.

Александр МЕЛЬНИКОВ.
«Аргументы и факты» газет.

Ма санга!

Таш макъаны аш орунунда – беш килограмм ахча

Бангкокда ветеринарла жашил тенгиз таш макъага сейрилик операция этгендиле – ала аны аш орунундан башха-башха къыралада жорюген 915 ууакъ ахча чыгъаргандыла. Ол базманнга салынганда беш килограмм тартханды. Аны кёп, врачла макъага Om Sin деп атагандыла (тай тилде – копилка).

Насыпха, 25-жыллыкъ таш макъа къоркъуулу операцияны тынч кётюргенди, ол а 7 сагъатны барган эди. Бир ыйыкъны кесине келгенден сора аны артха суугъа жиберликдиле.

Копилка Таиландны Патчах флотунда Тенгиз таш макъаланы къоркъуулу арагъа келтирилген 26 жаныуардан бири ичинде эди. Анда ол асыры акъырын жюзегени эс-легендиле эм томографиягъа жибергендиле.

Алгъа Копилка Чонбури провинцияны зоопаркында жашап турганды. Кеп жылланы ичинде туристле бассейнге артха къайтыр ючюн атхан ахчаланы да анда жутханды. Жылы Таиландха жангъдан келирге сюйгенле уа кеп эдиле.

Ветеринарла ахчаланы араларында кеслерини къырала-рынкылыны да кёрген эдиле: анда таш макъала турган суугъа ахча салыу насып келтиреди деп ийнадодыла. Алай таш макъага къууанч ол не хазна берир.

Александра ЛЯБИНА.
«Комсомольская правда» газет.

СЕМИНАР

Бир бирни эшитирге усталыкыгъа юйрене

КъМР-ни Урунуу, иш бла жалчытуу эм социал къоруулау министрствосуну «Радуга» сабий реабилитация арасында «Мени эшит» деген семинар болгъанды. Аны социал иш жаны бла специал Радима Болотокова бла психолог Джамия Бадракова къурагъандыла. Кенгешни ишине КъМР-ни Башчысында сабийлени праволары жаны бла уполномоченный Светлана Огузова да къатышханды. Бир атлы сурат кёрмюч да къуралгъан эди.

Жыйылыуда «Акыйбалыкъ болмагъан эм ата-ана: бир бирге тынгылай билиу эмда бир бирни эшитиу» деген тема сюзюлгенди. Залда онеки онтёртжыллыкъ кызычыкъла бла жашчыкъла, алыны аналары, ынналары да олтура эдиле. Ала буюкъмаз ючюн семинар оундан башланганды. Аны кезиунде бары да сабийле болгъандыла. Андан сора гитчеле, абаданла да билетледе соруулагъа

жууаплагъандыла. Ахырында уа хар бири да къагъытланы семинарны къурагъанлагъа бергендиле.

Ала соруулары юч кюн алгъа юлешгенлерин белгилерге сюеме. Гитчелеге атанга бла ананга не айтыргъа сюерик эдинг, ала бла селешгенде, санга не зат чырмаулукъ, не зат а себеплик этеди, алагъа айтыр сёзюнг а къаллайды дегенча эмда башха соруула, абаданлагъа да ма алагъа уашла берилгендиле.

«Бу проектни Радима Болотокова бла Джамия Бадракова къурагъандыла. Аны башлардан алгъа кызыла «Радугада» саулукуларын кючлендирген сабийле бла, аналары, ынналары бла бир ненча ушакъ бардыргъандыла. Акыйбалыкъ болмагъанлагъа энчи кезден кзараргъа керекди, ол жыл санда сабийлени психикаларында уллу турлениуле боладыла. Таматала уа ала бла селеширге заман тапмайдыла.

Ма ол проблеманы кетери мурат бла къуралгъанды бу семинар. Радима, Джамия да бек уллу эмда бек керекли ишни тындыргъанларын чертирге тийишли кереме. Быллай семинарла терк-терк бардырыла турса, артыкъ боллукъ туююл эди,-дегенди Светлана Огузова.

«Бу бизни биринчи проектибизди, аны ючюн кемчилликери да болур, алай мындан ары ол кюч ала барлыгына ийнама. Биз быллай семинарны энди кюз артында, бери жангы къауум келгенде да къураурыкъбыз. Бюгюнню ишибизге къыркъ адам къатышхан эсе, экинчиге жюз бла къыркъ келир деп ышанабыз,- деп, Джамия Бадракова Светлана Огузовагъа проектни къабыл кёргени ючюн, «Радуга» реабилитация арада ишлеген социал педагоглагъа да жюрек ыразылыгъын билдиргенди.

ХОПАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алгъанды.

ЭРИШИУЛЕ

Эм хунерлилеге - дипломла бла саугъала

КъМР-ни От тюшюуге къажау къырал службасы (ГПС) МЧС-ни республикада Баш управлениясы бла бирге сабий чыгъармачлыкъны конкурсу бардыргъанды. Ол Россейни аллай махкемесини 368-жыллыгына эм бизде быллай бёлмю ачылгъанлы 183 жыл толгъанына жораланганды. Кеси да сабийлени сакълыкъгъа юйретир муратда къуралгъанды.

Эришиуге гитче эм абадан классланы окуучулары къатышхандыла. Алгъа алыны суратларына районланы бла шахарланы билим беруу управленияларында къарагъандыла, айырмалы ишлени уа ГПС-ни отдан сакълануу ишни бардыргъан управлениясына жибергендиле. Мында жюриге службаны, МЧС-ни Баш управлениясыны надзор эм профилактика ишни къурау жаны бла бёлмюню келечилери киргендиле. Ала «Сакъ болугъуз, от!» эм «От ёчолтучю - жигитлики излеген усталыкъ» деген номинациялада ючюшер эм иги ишлени сайлагъандыла.

Алай бла биринчи номинацияда алчы жерни Аргудан элни 3-чю номерли школундан

Алина Бавукова (4-чю класс) алгъанды. Экинчи жерге Пролетарское элден Элина Таукешева (3-чю класс) чыкыгъанды, ючюнчюге уа - Къашхатауну орта школундан Къантемирланы Фатима (3-чю класс).

Экинчи номинацияда Нальчикни 2-чи номерли лицейинден Регина Бугова (6-г класс) хорлагъанды. Экинчи жерге Бахсан шахарны 10-чю номерли школундан Даяна Абазова (8 «б» класс) тийишли болгъанды. Нарткъаланы 4-чю номерли школундан Леонид Ступкин а (7 «б» класс) ючюнчю жерни алгъанды. Конкурсу къурагъанлары атларыннан ГПС-ни башчысы орунбасары Ауалдин Хамжув бла над-

зор иш бардыруу бёлмюню инспектору Азамат Бифов алыны барысына да дипломла бла саугъала бергендиле. Алгышлауладан сора уа гитчеле татлы ашарыкъла бла да сыйлангандыла.

Службаны От тюшюуден профилактика ишни бардыргъан управлениясыны башчысы Анзор Таков бла Нальчик шахар округну билим беруу департаментини баш специалисти Мадина Жирикова от ёчолтучюлеге быллай керекли, магъаналы конкурсланы къурагъанлары ючюн ыразылыкъларын билдиргендиле.

КУЛЧАЛАНЫ Зульфия.
Сурат авторнуду.

Жарсыу

Эки элге бир автобус окъуна нек жүрюмейди?

Тёбен Чегем, Хушто-Сырт да шахардан узагъыракъда болгъан тау эллерибизден бирлеридиле. Алада юч мингнге жууукъ адам жашайды. Анга уа чучурланы кёрюрге суйгенлени да бир къошчугъуз. Ала уа бек кёпдюле. Ма анча адамгъа бир автобус табылмайды. Ол тийреге туристле кеси машиналары бла барадыла дерикле да болурла. Алай энчи «темир аты» хар кимни да болуп къалмагъанын барыбыз да билебиз. Эллилени араларында да улоусузла аз туюлдуле.

Жарсыугъа, бу тийреге эки жылгъа жууукъ заманын ичинде автобус жүрюмейди. Аны сылтауну билрибизни тилеп селешгенди редакциягъа бир къауум адам. Биз а, ол ишни къолгъа алып, бек биринчи, элни администрациясыны башчысы Къонакъланы Илиясха соргъанбыз, некди ол алай деп. Ол бизге былай анылатханды:

«Бу ишни халары бек узунду. КъМР-ни Транспорт эмда связь жаны бла къырал комитетине эки кере письмо жазып элтгенме. Былтыр апрель, июль айлада жангы автобуска келликдиле да, аладан берирбиз, дегендиле. Жыл да бошалды, экинчиси

да озуп барады, зат да жокъ. Аны юсонден дагъыда бир сагъынганымда, эскиледен берейик дедиле. Элге жүрюп тургъанды аллайладан бири, жолда мотору кююп, бек кёп кюрешип, ремонт эталмай къойгъанбыз. Эски машиналары бергенден хайыр чыгъарыкъ туюлду.

Аны бла да тынчаймай, район администрациягъа билдиргенме болушну. Аны башчысы Артур Текушев да элге жүрюрча жангы автобуска берирлерин, алай эталмай эселе уа, тёрт «Газель» жиберирлерин тилеп письмо жазгъанды.

Андан сора да, элли жашлагъа «маршрутка» алыргъа къолларыгъыздан келген бар эсе, алай этип, адамланы жүрютсегиз эди, кесигизге да хайыр болур эди, деп да айтып кёргенбиз. Анга къолай болгъан чыкмады.

Алай бла жыл бла жарымны ичинде къолумдан келгенни аямай кюрешем. Энди жангы автобусланы неда «Газельени» жиберир ючюн, автотранспорт предприятияны араларында аукцион бардырылыкъды дегендиле да, аны сакълап турабыз.

Басмагъа ДАЛХАТЛАНЫ Марзият хазырлагъанды.

ОНОУ

Жюн базар жангыртыллыкъды

Нальчик шахар округну жер-жерли администрациясында жюн базарны жангыртыргъа оноу этилгенди. Муниципалитетни башчысы Арсен Алакаев бу сатыу-алыу объектде тамамланырыкъ ишлени юсю бла аны таматасы бла тубешгенди. Ызы бла архитектура эм шахар къурулуш департаментге аны проектин жарашдырыргъа буйрукъ этилгенди, деп билдиргендиле администрацияны пресс-службасындан.

Рынок курорт зонада, Хасаниядан узакъ болмай орналады. Таулула анга «жюн базар»

дейдиле, бирси миллетлени адамлары уа «балкарский», «козий рынок» деп атагъандыла. Анда асламысында эшилген затла, миллет чыгъармачлыкъ товарла, сувенирле, аш-азыкъ сатыладыла. Туристле да анда абериле алыргъа бек суюучюдюле.

Алай бла энди ол тийреде жангы сатыу-алыу комплекс боллукъду. Кесинде да тийишли инфраструктура къураулыкъды. Ол санда келген, кетген транспортха таплыкъгъа мадар этилликди.

МАГОМЕТЛАНЫ С.

Билдируу

316-чы номерли аскер прокуратурада консультация-право ара къуралгъанды

Гарнизонну 316-чы номерли аскер прокуратурасында гражданданы аскерге чакырыуу бла байламлы обращенияларына къараган консультация-право ара къуралгъанды.

Аны адреси: **КъМР, Нальчик шахар, Пятигорская орам, 11-чи юй.**

Приёмну офицерле кюн сайын (байрам эм вийх кюнде да) эрттенликде сагъат тогуздан ингирде алтыгъа дери бардырадыла. Къошакъ информацияны аскер прокуроруну приёмныине селешип билдирге боллукъду, аны номери: **77-05-73.**

Кёрмюч

Миллет ашларыбыз унутулуп кялмача

«Жерими ашы-суу ёмюр-леге сакълансын» деген ат бла Кенделенде Доттуланы Ахматны атын жюрютген 1-чи номерли орта мектепде конкурс-кёрмюч кюралганды. Аны школчула устазлары бла бирге жарашдыргандыла. Окьюучула миллет ашарыкъланы юйлеринде хазырлап келтиргендиле. Хар бирини юсонден педагогладан эмда ата-аналадан кюралгъан жюрриге тынгылы хапар айтхандыла. Ол азыкъланы, сууспапаны араларында эрттеден бери да жюрютюлмегенле да болгъанларын чертирге сюеме.

Битеу да оналты кыз бла жаш жёрмени, акъ тузлукъну, кюрмачны, мыстындауну, жалбауруну, кьатханланы, бозаны, гыпы айранны, бёреклене, кьаймакыны, чыкьыртны, малкьар халкыны кёп башха

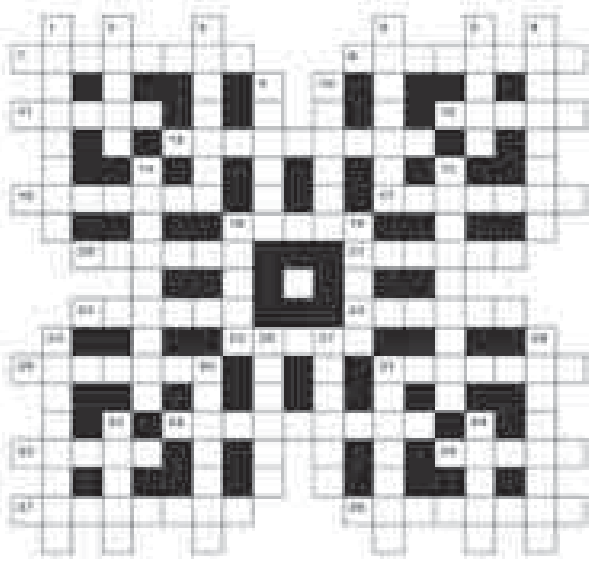

сейирлик азыкъларын келтирген эдиле. Жюри аланы барыны да татыуларын кёргенди эмда кесини сайлаун этгенди.
ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Сурат авторнуду.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 7. Музыка инструмент. 8. Сохан бла кьоншу тахтада ёседи. 11. Адам ат. 12. Болжаллы ышыкь. 13. Къанатлы. 16. Ала кёкде жюзеделе, къара, акъ да боладыла. 17. Анга юйренер ючюн окьюйду адам. 18. Ол иги болса адамда, аны ким да сюеди. 20. Бюгюн не тюенене угъай, жууукъ заман. 21. Айы, санауу да болгъан тишируу ат. 22. Бу тишируу ат да айлыды. 23. Жауундан сора ала тёшден келедиле. 25. Сууда жашайды. 29. Заранлы ханс. 31. Адам жыйгъан зат. 33. Билмей тургъанлай болгъан ачыу. 35. Арпагъа алай да айтадыла. 36. Олсагъатда бузоу тапхан ийнекни сютюднен болды ол. 37. Урушда ол бек керекди. 38. Минги тау тиресинде жашагъан адам.

ЁРСИНЕ: 1. Таулу аш. 2. Сейир, акьылгъа сыйынмагъан. 3. Ханны кызы. 4. Кючю болгъан. 5. Аллай бийче болгъанды теирилени заманында, аналыкыны бла

сабийликни кьоруулагъан. 6. Жетишимсизлик салгъан болум. 9. Кьой жюнню бир тюрлюсю. 10. Бузоула кютючу. 14. Тёзе кетсе, кьазакъ ол ишге тийишли болады дейдиле. 15. Бирден жолгъа чыгъыу. 18. Татлы гыржын. 19. Анга минип, сууда жю-

зеделе. 24. Кьууанч ансыз болмайды. 26. Аркъанга атхан машок. 27. Жигер ишленгенле. 28. Сабийле учуп ойнагъан зат. 30. Тишируу ат. 31. Ауруп кьыйналууну бир белгиси. 32. Бара тургъан жыл. 34. Сау кьабыргъаны алгъан музыка инструмент.

Ыйыкьгъа гороскои

8 апрельден 15 апрельге деру

КЪОЧХАР

Бу ыйыкьда бек тири боллукьсуз. Ол аман туюлюдо. Адамла бла ушакъла бардыргъыз, оюмларыгъызны жашауа кийригиз. Ала барысы да ахшы эсеплеге келтирилдиле. Студентлени да бу ыйыкьда ахшы белгиле алыр онглары боллукьду.

ТАНА

Сизни саныгъыз спорт бла кюрешууну излейди. Бу ыйыкьда башлагъан ишлеригизни да файдасы боллукьду. Жаланда кесигизге ышануу кылыгыгъызны кююп, тегерегиздеги адамланы айтханларына да кюлакь салыгъыз.

ЭГИЗЛЕ

Соймеклик ишлеригиз аламат кюралырга ушамайдыла. Тасхаларыгъыз бар эсе, аланы букьдуруп кюярга кюрешигиз, ансы тапсыз боллукьду. Магъаналы кьагытлага кюл салып жиберирге да ашыкьмагъыз.

АЙЫРЫЧАБАКЪ

Къазауатдасыз, кьоркьуулу ишледен да арта турмайсыз. Ишигизде таматала бла даулашырга да угъай дерик туюлосуз. Чыкьган чурумланы кетере-кетере турмай, аланы бирден тамаллап кюярга кьарыуугъудан келликди.

АСЛАН

Сиз ишигизде ёргеден-ёрге чыгып барасыз. Производствода ишлегенлеге кеслерине сакъ болурга керекди. Бизнес-партнёрларыгъыз бла бирге кыйын болумланы кетерирге туюшерикди. Таматагыз бла айлыкъ хакьыгъызны кетюрюрча селешигиз.

КЪЫЗ

Саулуугъызгъа эс буругъуз. Ишигизде солуу кюле алып, бир кесек эс табарга кюрешигиз. Ыйыкьны ахырында табийгъатха чыгыгъыз. Бир сёз бла айтханда, заманны кесигизге жоралагъыз.

БАЗМАН

Бусагъатда кёп ишле бола турадыла. Сиз аланы кьалай бурулукьларын алыкьа билаллыкъ туюлосуз. Юйорюгъуде тынчлыкьны бузмагъанлай, сабийлеригиз бла бир тилли болурга, жарашырга кюрешигиз.

АКЪЫРАП

Ишигизни тюрлендирсеги, хатасы боллукъ туюлюдо. Бу кюнде хар айтылгъан сёз жаныгъызга тирикди, алай, кесигизни бошлап, кёлюгюзю аз этмегиз. Хайт дегиз, жай кюле алдадыла!

МАРАУЧУ

Улуу ишле башларга таукел эсегиз, алыкьа эрттерекди. Андан эсе хар затны жангьдан сагъыш этигиз. Кюлуугъудагы ахчаны да жоюп бошамгъыз, алыкьа ол сизге керек боллугъуна ийнаныгъыз.

ТЕКЕМОЙОЗ

Бу кюнде суйген адамыгъыз, сабийлеригиз бла жарашырга кюрешигиз. Юйорюгъуде халга эс буругъуз, керекли жерледе жумушакъ жюреклигизни да кёргозтююз. Ол бусагъатда барыгъызга да бек магъаналыды.

СУУКЪУЙ

Ишигизде хар зат аламат боллукьду, алай ююр жашауугъа а кыйыныракьды. Иште келишулюкте тургъанлыкьга, юйде уа даулашланы кюзьайсыз. Кьалай-алай болса да, ырахатлыкъ табарга кюрешигиз.

ЧАБАКЪЛА

Бу ыйыкьда ишчи жолочулукьлага чыгарга угъай деменге. Не жаны бла да тиригизни кёргозтююз. Романтикалы сезимле жюрегизни бийлеп, кесигизге жашуу нёгер излериксиз.

Сахна

«Иноплетянин» кёлнубюзню жарытады

Къулийланы Къайсын атлы Малкьар кьырал драма театр 13 апрельде Мамучиланы Камалны пьесасына кёре «**Ма санга инопланетянин!**» деген спектакльге чакьырады. Режиссеру Владимир Теуважукьовду.

Оюн **Кьырал концерт залда** (Шогенцукьов атлы орам, 28) **18.30 сагъатда** башланьрыкьды. Сорлукьлары болганла **бу телефон номерлеге селешсинле: 8(8662) 44-22-10; 77-34-85; 8-909-490-12-11.**

Учредитель: Къабарты-Малкьар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Ж.Ж.

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МОКЪЛАНЫ Зукура (бёлмонно редактору),
ТИКАЛАНЫ Фатима (бёлмонно редактору).

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кьоруулажаны бла Къабарты-Малкьар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла кьырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикте кёре 19.00 сагъатда кюл салынады. 20.00 сагъатда кюл салынганда.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Темуккуланы Амина - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретары орунбасары;
Зезаланы Лида - (1, 2, 3, 4-чю бетле),
Гезяланы Валентина - (5, 6, 7, 8-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 2100 экз. Заказ № 424
Багъасы 10 сомду

РЕДАКЦИНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru